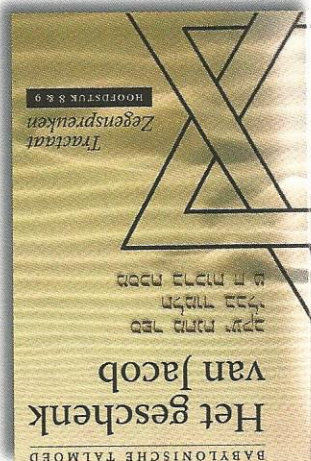

J.N. de Leeuwe,
HET GESCHENK VAN JACOB, Babylonische Talmood
Tractaat Zegenspreken. 5 delen. Skandalon 2010-2013.

De auteur/vertaler, Jacob de Leeuwe, is arts en een groot kenner van de Joodse traditie. Hij heeft het Nederlands-talige publiek een geschenk willen brengen – vandaar de titel van deze serie vertalingen van de Babylonische Talmood in het Nederlands *Het geschenk van Jacob*. Een

geschenk is het zeker, want de Babylonische Talmood is nog nooit in het Nederlands vertaald ondanks de belangrijke positie van dit geschrift binnen het Jodendom, maar het is ook een levenswerk gezien de omvang van de Talmood, 18 delen in de standaard-editie (de uitgave van Wilna). Niettemin heeft De Leeuwe het plan om alle tractaten van de Babylonische Talmood op deze wijze te vertalen. Uiteindelijk zullen het 200 delen worden; hij hoopt dit alles binnen vijftien jaar te kunnen voltooien (hetgeen mij optimistisch lijkt). Grote hulp voor hem is dat uitgeverij Skandalon zijn project heeft overgenomen, zodat de reeks nu op een professionele manier wordt uitgegeven in kloeke, ingebonden delen. Tot nu toe is één tractaat uit de Babylonische Talmood in zijn geheel verschenen, het eerste tractaat *Berachot* of 'Zegenspreken', in vijf banden. Het bijzondere aan deze vertaling, waardoor deze uitgave de Engelse Soncino-editie, die meestal wordt gebruikt, overtreft, is dat ook het commentaar van Rasji in vertaling is opgenomen en dat De Leeuwe bovendien aangeeft in zijn commentaar tot welke halachische beslissing de discussie in de Talmood uiteindelijk heeft geleid. Omdat in de Talmood tekst verschillende opinies naast elkaar worden gezet, is dit geen overbodige luxe, want wat is nu de halacha geworden, bijvoorbeeld ten aanzien van het allereerste probleem dat in de Talmood aan de orde wordt gesteld: gen wij het Sjema in de avond? De vertaling vanuit het Aramees is redelijk precies en goed leesbaar; dit geldt ook voor de vertaling van het Hebreeuwse commentaar van de Frans-Joodse geleerde Rabb! Sjomo Jitschaki, beter bekend als Rasji (Troyes 1040- Troyes 1105). Het opnemen van het commentaar van Rasji in een Talmood-editie is gebruikelijk in het Jodendom en voor de lezer bijzonder handig. Het tractaat *Berachot* behandelt de *halacha* rondom de zegenspreken, het Sjema, het Achttiengebed en de Havdala. Steeds is de tekst van het gelijknamige tractaat uit de Misjna, die ook in de Talmood-tekst is opgenomen, uitgangspunt van de discussie. Tijdens deze discussie (die op zich literaire fictie is, aangezien rabbijnen uit geheel verschillende eeuwen eraan deelnemen) worden regelmatig zijpaden bewandeld. Zo komt in het Talmoodtractaat *Berachot* ook de interpretatie van dromen aan bod; hierover worden tal-

loze anekdotes verteld. Terwijl de Misjna omstreeks 200 is opgesteld, werd de definitieve tekst van de Babylonische Talmood rond het jaar 500 afgesloten, een eeuw na de Jeruzalemse of Palestijnse Talmood, die door de Babylonische is overvleugeld. Moge 'Het geschenk van Jacob' een nieuwe stimulans voor de bestudering van de Talmood in Nederland en Vlaanderen zijn en moge de auteur de gezegende leeftijd van Mozes bereiken, zodat hij dit belangrijke werk in vrede zal kunnen voltooien! (KS)

Overzicht van de verschenen delen:
Het geschenk van Jacob / Talmood, Tractaat Zegenspreken Hoofdstuk 1 en 2. 392p. 49,50
Het geschenk van Jacob / Talmood, Tractaat Zegenspreken Hoofdstuk 3. 188p. 32,50
Het geschenk van Jacob / Talmood, Tractaat Zegenspreken Hoofdstuk 4 en 5. 360p. 49,50 Het geschenk van Jacob / Talmood, Tractaat Zegenspreken Hoofdstuk 6 en 7. 402p. 49,50
Het geschenk van Jacob / Talmood, Tractaat Zegenspreken Hoofdstuk 8 en 9. 356p. 49,50.

Channa Kalmann,
MIJN GOD, WAROM HEBT GIJ ONS NIET VERLATEN.
Humor in de internationale Holocaustliteratuur. 411 p.
Aspekt 2013. 19,95

Humor in verband met de Sjoa (de auteur gebruikt de term Holocaust) is een moeilijk onderwerp. De antiden de ondergrens, maar humor kan een middel zijn om het onzegbare aan de orde te stellen, zoals in de film *La Vita è Bella* van Roberto Benigni. Aan de hand van tien romans uit een periode van ongeveer 65 jaar bespreekt Channa Kalmann hoe het gebruik van humor in de literatuur over de Sjoa in de loop der jaren is verschoven. Van humor met een agressieve en boosaardige ondertoon in de jaren direct na de oorlog, zoals in het boek *Hierheen naar de gas-kamers, dames en heren van de Poolse, niet-Joodse Auschwitz-overlevende Tadeusz Borowski*, naar vlamende satire in onze huidige tijd. Een mooi voorbeeld van een moderne, derde generatie-benadering is het boek *Alles is verlicht* van Jonathan Safran Foer (ook verfilmd). Een van de personages denkt niets met zijn Joodse achtergrond te hebben, maar gaat toch op speurtocht in de Oekraïne naar de vrouw die zijn grootvader heeft gered. Zeer humoristisch in het begin, maar tegen het einde bloedserieus, als de Sjoa realiteit wordt. De auteur geeft een grondige literaire analyse van de door haar besproken romans, maar stelt zich ook ethische vragen. Zij concludeert dat humor zeer goed kan werken in literatuur over de Sjoa, zolang deze maar stil valt voor de daadwerkelijke vernietiging

